

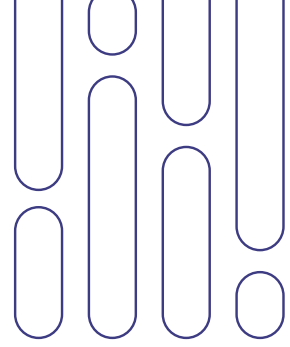
گزارش

ترامپ و تهدید متحدان اروپایی.. پیامها و پیامدها

10 مارس 2024 م

RASANA
المعهد الدولي للدراسات الإيرانية
International Institute for Iranian Studies

فهرست

3.....	نخست: پس زمینه ها و نحوه این اظهارات
5.....	دوم: دلالتها و پیامها.....
7.....	سوم: پیامدهای احتمالی و سؤالات بی پاسخ
10	برآیند.....

همزمان با آشکار شدن نتایج نظرسنجی‌ها مبنی بر احتمال بازگشت دوباره دونالد ترامپ رئیس‌جمهور پیشین آمریکا به کاخ سفید، بار دیگر «ترامپ‌سیسم» بر سیاست‌ها سایه انداخت. ترامپ در اظهارات جنجال‌برانگیزی که در سطح بین‌الملل بازتاب گسترده‌ای داشت، گفت که «روسیه را تشویق خواهد کرد تا به متحدان ایالات متحده که به تعهدات مالی خود در قراردادهای دفاعی عمل نکنند، حمله کند». جو بایدن رئیس‌جمهور کنونی آمریکا این اظهارات را «هولناک و دیوانه‌وار» خوانده است. اظهارات ترامپ علاوه بر اینکه به سرعت مورد توجه رسانه‌ها قرار گرفت، در گفتگوهای کنفرانس امنیتی مونیخ نیز در کانون توجهات قرار گرفت. مقامات اداره بایدن و در رأس آنها کامیلا هریس معاون رئیس‌جمهور و آنتونی بلینکن وزیر خارجه بر این نکته تأکید کردند که حمایت آمریکا همچنان پایدار خواهد ماند. این در حالیست که در همان کنفرانس، سناتور جی دی وانس از ایالت اوهایو به عنوان **تنها فرستاده جمهوری خواهان و طرفداران ترامپ**، اظهار داشت که ممکن است اداره آینده آمریکا با ولادیمیر پوتین همکاری کند و از اروپا عقب نشینی کند. بی‌تردید این سخنان خشم مقامات اروپایی را برانگیخته است؛ و آنها از هم اکنون نگرانند که احتمالاً نتوان در دوران احتمالی دوم ترامپ به ایالات متحده به عنوان یک متحد تکیه کرد. این نگرانی اخیراً در پی کاهش حمایت‌های آمریکا عملاً خود را نشان داده است. زیرا به دلیل اختلاف دو حزب در کنگره و توقف کمک‌های آمریکا، ارتش اوکراین در خطوط مقدم جبهه با کمبود مهمات و تسلیحات روبرو است و این امر تحرکات ضد حمله اوکراین را با مشکل روبرو ساخته است. واقعیت این است که تأثیر این نوع اظهارات ترامپ و جمهوری خواهان بر متحدان دو طرف اقیانوس اطلس خلاصه نمی‌شود بلکه بازتاب آن در داخل ایالات متحده و نیز در سطح منطقه‌های گوناگون نیز مشاهده می‌شود.

نخست: پس زمینه‌ها و نحوه این اظهارات

در ابتدا ذکر این نکته لازم است که ترامپ اولین کسی نبود که مسأله هزینه‌های دفاعی اروپا را مطرح کرد بلکه این مسأله قبلاً توسط رؤسای جمهور پیشین آمریکا مطرح شده بود. و شاید بتوان گفت که باراک اوباما اولین فردی بود که از ناچیز بودن کمک‌های دفاعی اروپایی گلایه کرد. و در پاسخ به آن، کشورهای عضو ناتو بعد از سال ۲۰۱۶ میلادی سطح کمک‌های دفاعی خود

را به نحو چشمگیری افزایش دادند. و در پی حمله روسیه به اوکراین در سال ۲۰۲۲ میلادی، کشورهای عضو، بار دیگر بر کمکهای خود به ناتو افزودند. از میان شش کشور عضو «ناتو» که همسایه روسیه هستند، تنها یک کشور و آن هم نروژ است که کمتر از سقف تعیین شده یعنی سالانه ۲ درصد از تولید ناخالص داخلی، به ناتو کمک می کند و وعده می دهد که در سال ۲۰۲۶ میلادی کمکهای خود را به سقف تعیین شده می رساند. اما به نظر می رسد که این ۲ درصد نیز دیگر کافی نیست. و ایالات متحده که حدود ۷۰ درصد از کمکهای ناتو را بر عهده دارد، همچنان به کشورهای عضو، برای بالا بردن سقف کمکهای دفاعی، فشار می آورد.

اما ترامپ اولین کسی است که در نشست ناتو در بروکسل در ۲۰۱۸ میلادی به صراحت از اعضای «ناتو» خواست تا به تعهدات مالی در مورد هزینه های دفاعی عمل کنند. لذا، طرح دوباره کمکهای دفاعی اروپا از زبان ترامپ، دوره اول ریاست جمهوری وی را در اذهان تداعی می کند. و اگر ترامپ بار دیگر به کاخ سفید راه یابد، این احتمال وجود دارد که تا زمانیکه اعضای ناتو کمکهای دفاعی خود را افزایش ندهند، ممکن است ایالات متحده تعهد خود مبنی بر دفاع از سایر اعضای ناتو در برابر هرگونه حمله ای، را کنار بگذارد. و این مسأله می تواند روابط میان دو سوی اقیانوس اطلس را در بته آزمون قرار دهد و پیامدهای آن بر بسیاری از پرونده های بین المللی مشترک سایه اندازد. بایدن در برابر تهدیدهای غافلگیرانه ترامپ، حالت تدافعی به خود گرفته و تلاش می کند به متحدان اروپایی در مورد تداوم سیاستهای آمریکای اطمینان دهد و با اطمینان بخشی به رأی دهندگان حمایت آنان را کسب کند. از این رو، او شدیداً ترامپ را مورد انتقاد قرار داد و گفتمان وی را غیر آمریکایی خواند. مقامات اداره بایدن در سخنان خود بر این نکته تأکید کردند که پیروزی احتمالی ترامپ در نوامبر آینده می تواند ثبات نظام جهانی را به مخاطره اندازد و ایالات متحده را در سطح داخل و خارج تضعیف نماید و پیشرفتی که اداره کنونی در ترمیم اعتبار و اعتماد و اشننگتن رقم زده است را وارونه سازد. کامیلا هریس در کنفرانس جهانی امنیتی مونیخ گفت: «تاریخ ثابت کرده است که اگر ما تنها به داخل توجه کنیم، نخواهیم توانست بر تهدیدهایی که از خارج می آیند، فایق آییم»؛ البته قبل از این، بایدن در کارزار انتخاباتی ۲۰۲۰ میلادی خود نیز بر همین موضع تأکید کرده بود. در آن سوی اقیانوس اطلس، از چندین ماه بدینسو نهاد سیاسی، امنیتی و اطلاعاتی اروپا مسأله

سیاست داخلی آمریکا را که بر روند **کمکهای حیاتی** به اوکراین سایه افکنده است، با نگرانی دنبال می‌کند. و به نظر می‌رسد که اروپایی‌ها از اینکه روابط آنها در پی اختلاف داخلی دو حزب آمریکا با این کشور دگرگون شود، به شدت نگرانند. به ویژه اینکه طرفهای اروپایی تا حد زیادی به حمایت‌های نظامی آمریکا وابسته‌اند. و برخی از کشورهای اروپایی از جمله آلمان آنگونه که رهبران‌شان در ابتدای حمله روسیه به کییف وعده داده بودند، کمکهای مالی خود را به سرعت افزایش ندادند. لذا، هرچند که مقامات اداره بایدن تلاش می‌کنند به اروپاییها اطمینان دهند، اما نگرانیهای آنها روز به روز بیشتر می‌شود. مشکل اینجاست که اظهارات جنجال برانگیز ترامپ در حالی مطرح می‌شود که آمریکا در شرایط کاملا حساسی قرار دارد و اوضاع داخلی و خارجی بسیار شکننده تر از سالهای زمامداری ترامپ است؛ زیرا پرونده جنگهای گوناگونی روی میز است، و در سایه تمایل شدید قدرتهای بزرگ رقیب و کشورهای جنوب جهانی به تغییر نظام بین‌المللی و نیز در سایه ناکامیهای بزرگ نهادهای بین‌المللی و دنیای لیبرال که خود نیز اصول نظام خود را رعایت نمی‌کند، موازنه قوای بین‌المللی به شدت در حال نوسان است. وانگهی، اختلافات عمیق داخلی ایالات متحده به شکنندگی اوضاع دامن می‌زند.

دوم: دلالتها و پیامها

اظهارات ترامپ و بازتاب پر سروصدای آن در کنفرانس مونیخ، حامل پیامهایی برای چندین جهت بود که در اینجا به مهمترین آنها می‌پردازیم:

یک. **شعار انتخاباتی:** بدون شک، ترامپ با طرح مسائل حساس بسیار ماهرانه رأی دهندگان را مورد خطاب قرار می‌دهد. و از آنجا که وی از بیرون نهادهای سنتی حکومت آمده است و از قید و بند حزبی نیز تا حدی رهاست، با جرأت تمام، مسائلی را مطرح می‌کند که بیش از این طرح آنها در مبارزات انتخاباتی معمول نبود. همچنین او یک پوپولیست است و تلاش می‌کند با حمله به سیاستهای رقبای خود، آنها را شکست دهد. به عنوان مثال، او با طرح مسأله مهاجرت در انتخابات ۲۰۱۶ میلادی شانس خود را در برابر هیلاری کلینتون افزایش داد و این بار نیز در صدد است از همان حربه علیه بایدن استفاده کند. از دیگر مسائل حساس، توافق برجام است که جمهوری خواهان در سال ۲۰۱۵ میلادی با ایران امضا کرده بودند. در حال حاضر، ترامپ

برای تخریب پایگاه مردمی بایدن پرونده روابط دو سوی اقیانوس اطلس را ورق می زند. جا دارد به این نکته نیز اشاره کنیم که جیسون میلر مشاور ارشد وی گفته بود: «رئیس جمهور ترامپ از متحدان اروپایی خواست که تعهدات مالی خود به ناتو را عملی سازند و بدین سان کمکهای آنها به ناتو افزایش یافت. اما جو بایدن به آنها اجازه داد که از مالیات دهندگان آمریکایی سوء استفاده کنند». می توان گفت که طرح این مسأله یک تاکتیک معروف انتخاباتی است. علی رغم اینکه این مسأله تا حدی مصرف سیاسی دارد، اما ترامپ در این مورد بیش از هر زمانی حمایت جمهوری خواهان را با خود دارد که گفتگوها در کنگره در مورد کمک به اوکراین از همان ابتدای جنگ، به خوبی حکایت از این امر دارد.

دو. هشدار به متحدان «ناتو»: اظهارات ترامپ پیام مهمی برای اروپاییها دارد که مهمترین آنها بازنگری در کمکهای دفاعی و شاید فراتر از آن است. این احتمال وجود دارد که با انتخاب ترامپ، چتر حمایتی آمریکا کم شود؛ به ویژه اینکه این بار ادبیات او از پیامی که در سال ۲۰۱۸ میلادی فرستاد، تندتر است. از این رو، برخی این اظهارات را جنجال برانگیزترین و بی سابقه ترین پیام رئیس جمهور پیشین آمریکا در مورد «ناتو» دانسته اند که در دوران زعامت خود بارها و بارها با تمجید از ولادیمیر پوتین رئیس جمهور روسیه، از پیمان ناتو انتقاد کرده بود. جان بولتن مشاور پیشین امنیت ملی آمریکا بر این باور است که احتمالاً ترامپ در حال مقدمه چینی است تا در صورت انتخاب مجدد یک سیاست جدی تری را در قبال اروپا روی دست گیرد. مسأله اینجاست که اروپایی ها گزینه های دیگری نیز ندارند و از واکنشهای آنها به خوبی می توان فهمید که آنان نمی توانند امکان خروج ایالات متحده از پیمان دفاعی را تصور کنند.

سه. مایه ناامیدی اوکراین: بی تردید، پیام ترامپ به ناامیدی اوکراینی ها دامن می زند و روحیه سربازان را در جبهه های نبرد سرد می کند؛ به ویژه اینکه این پیام در زمانی ارسال شد که ولادیمیر زلنسکی رئیس جمهور اوکراین از ایالات متحده و دیگر متحدان می خواهد که اوکراین را دریابند. و چندین ماه است که قانونگذاران جمهوری خواه حدود ۶۱ میلیارد دلار از پولی که قرار است به اوکراین کمک شود را متوقف کرده اند که این امر به تمام شدن مهمات در جبهه های نبرد منجر شده است. در نتیجه، ارتش روسیه توانسته

است در شرق اوکراین دست به پیشروی زده و برخی از شهرهای راهبردی را در کنترل خود بگیرد.

چهار. تشویق پوتین و دشمنان ایالات متحده: هیچ رهبری به اندازه رئیس جمهور پوتین از اظهارات ترامپ خرسند نشده است؛ زیرا این اظهارات دشمنان غربی پوتین را تضعیف می کند. درست در زمانیکه اروپا با بزرگترین جنگ زمینی بعد از جنگ دوم جهانی دست و پنجه نرم می کند، این اظهارات ترامپ به منزله یک سیگنال مهم برای روسیه بود. زیرا او با این سخنان، گویی به پوتین چراغ سبز نشان می دهد و یا او را برای تصرف سرزمینهای بیشتری ترغیب می کند. سخن تنها به پوتین خلاصه نمی شود بلکه بازگشت احتمالی ترامپ و اظهارات جنجالی او، چین و کشورهای دیگر که برای مقابله با سلطه آمریکا وارد ائتلاف بزرگتری شده اند و در چارچوبهای دسته جمعی مانند «بریکس» و «شانگهای» فعالیت می کنند، را خرسند می کند.

پنج. هشدار به تمام متحدان: ترامپ تفکر یک تاجر را دارد. از این رو، هیچ بعید نیست که او همانطور که وعده داده است، کمکها و شراکتهای آمریکا در جهان را منوط به آن کند که دیگر طرفها نیز در تأمین مالی، سهم خود را ایفا نمایند. جا دارد به این نکته اشاره کنیم که ترامپ، مطلبی در شبکه اجتماعی خود (Truth Social)، منتشر کرد مبنی بر اینکه: «کمکهای آمریکا به توسعه اقتصادی و کمکهای نظامی به کشورهای خارجی، با برنامه وام دهی جایگزین می شود که باید بازپرداخت شود». گفتنی است دولتهای دموکرات و جمهوری خواه در طول چندین دهه این کمکها را به عنوان یک مسأله اساسی، با هدف کاهش جزئی مشکلات و حمایت از امنیت ملی آمریکا در خارج همچنان ادامه داده اند. ترامپ در ادامه مطلب خود با حروف بزرگ نوشت: «از این به بعد هرگز نباید اموال خود را بدون اینکه امیدی به بازگشت آن باشد و یا اینکه مشروط به مسأله ای گردد، بدهیم». وی همچنین افزود: «اگر وام گیرنده علیه ما موضعی بگیرد، و یا هر وقت در آینده ثروتمند گردد، باید سریعاً وامها را بازپرداخت کند».

سوم: پیامدهای احتمالی و سؤالات بی پاسخ

پیامدهای بازگشت ترامپ تنها به رابطه با کشورهای اروپایی و روابط فرآتلانتیک خلاصه نمی شود. در اینجا به مهمترین این پیامدها می پردازیم: یک. انزوای احتمالی: در صورتیکه با آمدن ترامپ ایالات متحده تعهدات خود

را کاهش داده و نقش و حضور نظامی خود را نیز کم کند، این امر پیامدهای داخلی و خارجی کلانی به دنبال خواهد داشت و این احتمال نیز وجود دارد که به خاطر اتخاذ سیاستهای لحظه ای و غیر قابل پیش بینی، دوران ریاست جمهوری او شاهد تنشها میان نهادها و نیز شاهد درگیریهایی بیشتری باشد. زیرا همانطور که رئیس جمهور پوتین گفته بود رفتار ترامپ قابل پیش بینی نیست و این می تواند خطرناک باشد. لذا، می بینیم که یک برش ۲۵ ثانیه ای از سخنرانی ترامپ در تمام جهان طنین انداز شد. از این رو، اظهارات ترامپ نشان می دهد که احتمال بازگشت ایالات متحده به انزوای بین المللی و بازگشت شعار « اول آمریکا » و در نتیجه، قوت گرفتن عقب نشینی آمریکا از مناطق زیادی وجود دارد. و تأثیر چنین رویکردی تنها به مرزهای اروپا محدود نمی ماند. بلکه این شیوه، مفهوم مقابله راهبردی اداره بایدن در سطح جهان را وارونه خواهد کرد. در اینجا این سؤال مطرح می شود که آیا اختلافات داخلی تا این حد عمیق است که حتی به یک اصل اساسی سیاست خارجی آمریکا که همانا ائتلاف با اروپا است نیز رحم نکرده است؟! و آیا موضع ترامپ در قبال اروپا صرفا انگیزه شخصی و مصرف انتخاباتی دارد یا اینکه این سخنان به نوعی بازتاب احساسات و افکار آمریکاییها و فراتر از ترامپ است که احتمال تداوم آن همچنان وجود دارد؟ و سؤال مهمتر اینکه، آیا انزوا، می تواند ایالات متحده را از تهدیدها دور نگهدارد؟

دو. محک زدن رهبری و مقابله با چالشها: در دوره اول ریاست جمهوری ترامپ، اختلافات عمیقی میان کشورهای اروپایی و ایالات متحده بروز کرد و اداره بایدن توانست این روابط را به نحو ملموسی ترمیم کند که با لشکرکشی روسیه به اوکراین این اتحاد خود را بیشتر نشان داد. و اگر بار دیگر ترامپ به قدرت بازگردد، این روابط بار دیگر تنش آلود خواهد شد که این امر بر مسائل زیادی تأثیر خواهد گذاشت؛ مخصوصا اینکه ترامپ کشورهای اروپایی را تهدید کرده است که از آنان روی گردان خواهد شد. و بی تردید، این شکاف میان دو سوی اقیانوس اطلس ممکن است برچیده شدن چتر حمایتی آمریکا را به دنبال داشته باشد. و شاید هم به عدم هماهنگی در بسیاری از مسائل بین المللی منجر شود همانند سرنوشتی که نصیب برجام شد که به خاطر اختلافات آسیب دید. و ایران توانست در سایه چنین وضعیتی به عبور از آستانه گریز هسته ای نزدیک تر شود. در اینجا سؤال دیگری مطرح است: کدام یک از مسائل مهم، ممکن است به خاطر تنش در روابط و نبود

هماهنگی آسیب ببیند؛ مقابله با روسیه در اوکراین یا امنیت تمام اروپا در سایه زیاده خواهی های ژئوپلیتیک روسیه؟ یا مقابله در شرق آسیا و اقیانوس هند؟ و آیا ایالات متحده به تنهایی و بدون همراهی «ناتو» و متحدان غربی اش می تواند با این تهدیدها مقابله کند؟

سه. ارتقای استقلال اروپا: در پی لشکرکشی روسیه به اوکراین، بلندپروازیهایی برخی کشورهای این قاره کهن در مورد استقلال راهبردی فروکش کرد. اما با بازگشت احتمالی ترامپ، قطع این وابستگی و بازگشت مجدد گرایش استقلال طلبانه اروپا با شدت بیشتری نیز محتمل است. و شاید کشورهای چون فرانسه و آلمان این رویکرد استقلال طلبانه را در پیش گیرند و به اختلافات خود در مورد تأمین مالی فایق آیند تا از منافع اروپا در برابر دگرگونیهای سیاست آمریکا پاسداری کنند؛ به ویژه اینکه برخی از دموکراتها در مورد رابطه سنتی ترنس آتلانتیک ملاحظاتی دارند. این امر می تواند به تغییر سیاستهای امنیتی و دفاعی در سطح تمام قاره اروپا منجر شود. اما سؤالی که اینجا مطرح است این است که آیا اروپا می تواند از آمریکا بی نیاز باشد و اگر چنین امری امکان ندارد، چه چاره ای دارد؟! با وجود اینکه اروپایی ها به توانمندیهای خود برای مقابله با روسیه کاملاً مطمئن نیستند، اما به نظر می رسد که رهبران اروپا نیز نمی توانند تا روشن شدن نتایج انتخابات آمریکا منتظر بمانند. از این رو، به دنبال سخنان جنجالی ترامپ مقامات اروپایی بدون سروصدا روی شکل گیری ترتیباتی جدید در قالب ناتو اروپایی گفتگو کردند. این ناتوی اروپایی می تواند هماهنگی با ضمانتهای امنیتی آمریکا را بر عهده گیرد و اگر آمریکا ضمانتهای خود را دریغ کند، این ناتوی اروپایی می تواند به عنوان گزینه ای جایگزین و مورد اعتماد ایفای نقش کند.

چهار. عقب نشینی در مقابل چین و روسیه: کشورهای چین و روسیه دو قدرتی هستند که خواهان تغییر نظام بین الملل و پایان سلطه آمریکا بر جهان هستند. بایدن راهبرد مقابله با آنها را در پیش گرفت و در این راستا تاکتیکیهایی را به کار برد که از مهمترین آنها می توان به ائتلافهای راهبردی فعال برای حمایت از سلطه غرب اشاره کرد که اولاً بلندپروازیهایی را حتی در مناطق نفوذشان نیز محدود سازد و ثانیاً نگذارند که قدرتهای رقیب، نفوذ ژئوپلیتیک و اقتصادی خود را در سطح جهان تقویت کنند. اما رویکردهای ترامپ می تواند این راهبرد را وارونه سازد و به چین و روسیه فرصت دهد تا به تقویت نفوذ خود پردازند و با بهره گیری از سیاستهای آنی ترامپ طرحها و

بلندپروازیه‌های خود را در سطح بین الملل پیش ببرند. البته ذکر این نکته نیز لازم است که شراکت فرآتلانتیک شامل فضای اروپا نمی شود بلکه اروپا شریک راهبردی ایالات متحده در تلاش برای جلوگیری از زیاده خواهی های چین در سطح بین الملل و مقابله با رویکرد خصمانه پوتین است. پنج. ترامپ در خلأ کار نمی کند: اروپایی ها به تلاشهای سیاسی و رایزنی با جمهوری خواهان و دموکراتها می پردازند تا از لحاظ سیاسی ترامپ به آسانی نتواند از وعده های ایالات متحده عقب نشینی کند. و از این نکته نیز نباید غافل بود که منافع ایالات متحده می تواند از شدت این گفتمان بکاهد؛ زیرا علاوه بر اینکه پیمان ناتو تضمین کننده سلطه غرب بر نظام بین الملل است، میزان تسلیحاتی که متحدان اروپایی از شرکتهای اسلحه سازی آمریکا خریداری می کنند نیز باید در نظر گرفته شود. همچنین این احتمال نیز وجود دارد که خود نهادهای آمریکایی در مقابل سیاستهای آئی ترامپ مقاومت کنند و او را با موانع و مقررات محدود سازند. از این رو، احتمالاً این اظهارات ترامپ در نهایت صرفاً در شعار انتخاباتی باقی بماند.

برآیند

ترامپ در دوره اول ریاست جمهوری خود، با جهانی سر و کار داشت که علاوه بر ثبات بیشتر، رقابت کمتری را نیز شاهد بود اما اگر این بار، او به کاخ سفید برگردد، با جهانی آکنده از هرج و مرج و رقابتهای ژئوپلیتیک فزاینده روبرو خواهد بود. لذا، برخی بر این باورند که «ترامپیسم» می تواند سطله جهانی آمریکا را در راهی نامشخص قرار دهد. اما برخی دیگر همچنان بر این باورند که رویکردهای رئیس جمهور هر چه باشد، دموکراسی و دولت نهادهای دموکراتیک می تواند مسیر آنها را تصحیح کرده و رئیس جمهور استثنایی مانند ترامپ را مهار کند. اما در واقع، اختلافات داخلی عمیق که مسائل امنیت ملی آمریکا و جایگاه جهانی آن را در گرو انتخابات و مسأله ای محل اختلاف دو حزب قرار می دهد، و همچنین تحولات در فضای بین الملل و تلاش قدرتهای دیگر برای تضعیف ایالات متحده و استفاده از نقاط ضعف آن و از دست رفتن جاذبیت و مصداقیت نظام بین الملل کنونی، و بی توجهی ایالات متحده به اصولی که خود، آن را بعد از جنگ جهانی تثبیت کرده است همه و همه سبب می شود که هرگونه لغزشی ممکن است سمت و سوی تاریخ را نه تنها در اروپا بلکه در تمام جهان تغییر دهد. و گوشه گیری آمریکا نیز خلأی

را بر جای می‌گذارد که دیگران سعی خواهند کرد آن را پر کنند. و احتمالاً تحولات در خاورمیانه و اوکراین و در دیگر فضاها بین الملل حکایت از یک تغییری دارد که نشانه‌های آن در افق دور دست خودنمایی می‌کند.

✉ info@rasanahiiis.com

🐦 [@rasanahiiis](#)

🌐 www.rasanah-iiis.org

